

A photograph of a modern, two-story building with a long facade of large, dark-framed windows. The building is set in a landscaped courtyard with several young trees and various plants. The sky is clear and blue. The text 'ABE BONNEMA 2024' is overlaid in the upper right, with 'ABE' and 'PRIJS' in black and 'BONNEMA 2024' in gold. Below 'BONNEMA' is the text 'JONGE ARCHITECTEN' in black.

ABE
BONNEMA 2024
JONGE
ARCHITECTEN
PRIJS

ABE TRANSFORMATIE
BONNEMA 2024
JONGE ARCHITECTEN PRIJS

The background features two large, light gray numbers, '2' on the left and '4' on the right, rendered in a stylized, rounded font. The number '2' has a decorative swirl at the top left. The number '4' is positioned behind the text.

JURYRAPPORT

Het bestuur van de ir. Abe Bonnema Stichting stelt jaarlijks voor elke editie van de Abe Bonnema Prijs een onafhankelijke, deskundige jury samen. Om een zekere continuïteit te borgen zijn in 2024 vier leden herbenoemd.

Meta Knol (voorzitter)

Meta Knol is voorzitter van de jury. Zij was tot eind 2020 directeur van Museum De Lakenhal in Leiden, waar ze leiding gaf aan de restauratie, uitbreiding en vernieuwing waarmee architectenbureau Happel Cornelisse Verhoeven in 2019 de Abe Bonnema Architectuurprijs won. Vervolgens werd ze directeur van een Europees wetenschapsfestival: Leiden European City of Science 2022. Tegenwoordig werkt Meta Knol als zelfstandig auteur, curator en gespreksleider op het kruisvlak van wetenschap, cultuur en samenleving. Als bestuurder en commissielid is ze betrokken bij culturele en wetenschappelijke organisaties, zoals de Vereniging Rembrandt, Kunsten92, Design Academy Eindhoven en de Nationale Wetenschapsagenda.

Meta Knol maakt sinds 2022 deel uit van de jury.

Mels Crouwel

Mels Crouwel richtte samen met Jan Benthem in 1979 Benthem Crouwel Architects op, nadat beiden aan de TU Delft hun architectuurstudie hadden afgerond. Na ruim veertig jaar hebben zij hun bureau inmiddels overgedragen aan de volgende generatie. In die vier decennia ontwierp Benthem Crouwel Architects niet alleen verschillende musea (bijvoorbeeld het vernieuwde Anne Frank Huis en Stedelijk Museum), maar ook Schiphol (onder andere Plaza), de Noord-Zuid

lijn en Rotterdam CS. Met datacenter AM4 aan de Amsterdamse A10 was het bureau genomineerd voor de Abe Bonnema Architectuurprijs 2019. Het bureau ontving verschillende prijzen, waaronder de BNA-Kubus en begin 2024 de Frans Banninck Cocqpenning voor de vele openbare gebouwen en voorzieningen die bepalend zijn voor het Amsterdamse stadsbeeld. Van 2004 tot 2008 was Mels Crouwel Rijksbouwmeester.

Mels Crouwel is in 2024 toegetreden tot de jury.

Steven Delva

Steven Delva is oprichter van DELVA, een bureau dat zich richt op landschapsarchitectuur en stedenbouw. Steven groeide op in Zuidwest-Vlaanderen en studeerde landschapsarchitectuur aan de Academie van Bouwkunst in Amsterdam. Het bureau gebruikt gebiedsontwikkeling als aanjager om zowel verdichting als vergroening en verduurzaming te bevorderen. Enkele bekende projecten zijn het stadsbos voor het VDMA-terrein in Eindhoven, het woon- en natuurontwikkelingsgebied Geestwater bij Lisse, een duinlandschap met casino in de waterkering aan de kust van Middelkerke (BE) en Strandeiland Het Oog, een innovatief waterlandschapspark op IJburg in Amsterdam. In 2021 werd DELVA door vakgenoten verkozen tot Architect van het Jaar.

Steven Delva maakt sinds 2022 deel uit van de jury.

Wilma Kempinga

Kunsthistoricus Wilma Kempinga is oprichter van stichting Mevrouw Meijer, een ideëel onderzoeksbureau gericht op goede schoolarchitectuur. De stichting zet zich onder andere in voor waardering voor en een zorgvuldige omgang met bestaande, vaak naoorlogse schoolgebouwen. Renovatie en transformatie van bestaande bouw beschouwt Mevrouw Meijer als volwaardige ontwerpogaven. Stelselmatig biedt ze kansen aan jonge architecten bij ontwerp en onderzoek. Kempinga heeft als senior adviseur architectuur vele schoolbesturen en gemeenten bijgestaan en ruim honderd architecten daarbij betrokken. Bijvoorbeeld bij de transformaties van Molenwiek Dalton in Haarlem, Pro Grotius in Delft en De Zevensprong in Best.

In 2024 is Wilma Kempinga toegetreden tot de jury.

Gus Tielens

Gus Tielens won samen met Mike Korth en Marcel Lok de Abe Bonnema Architectuurprijs 2021 voor woningbouwproject Spaarndammerhart in Amsterdam. Ze is opgeleid aan de TU Berlijn en de TU Delft. In 2001 richtte zij Korth Tielens Architecten op samen met Mike Korth. Het bureau is werkzaam in architectuur, publieke ruimte en infrastructuur. Naast verschillende nominaties ontving het bureau voor eerder werk onder andere de Charlotte Köhler Prijs, de Zuiderkerkprijs,

de Architectuurprijs van Almere en van Haarlem. Gus Tielens is ook verbonden aan verschillende architectuur- en kunstopleidingen.

Gus Tielens maakt sinds 2022 deel uit van de jury.

Nathalie de Vries

Nathalie de Vries is medeoprichter van MVRDV en architect-stedenbouwkundige. In de afgelopen dertig jaar realiseerde zij met haar bureau een breed scala aan projecten in binnen- en buitenland. Naast haar ontwerpwerk is zij ook vaak werkzaam als adviseur in de publieke sector en geeft zij veelvuldig les aan universiteiten. Van 2021-2023 was zij Stadsbouwmeester van de gemeente Groningen. Daarnaast is zij sinds eind 2018 praktijkhoogleraar Public Building aan de TU Delft. In het verleden is zij ook Spoorbouwmeester van NS/ProRail en voorzitter van de Branchevereniging Nederlandse Architectenbureaus (BNA) geweest.

Nathalie de Vries maakt sinds 2023 deel uit van de jury.

Secretaris van de jury (zonder stemrecht) is

Marc A. Visser, directeur van hûs en hiem, adviseurs omgevingskwaliteit in Fryslân.

Vlnr: Marc Visser, Mels Crouwel, Meta Knol, Gus Tielens, Wilma Kempinga en Nathalie de Vries. Steven Delva ontbreekt op de foto.

JURYRAPPORT

Karakteristiek van de inzendingen

Alle 29 ingediende projecten voor deze editie van de Abe Bonnema Prijs staan in Nederland en alle betrokken projectarchitecten (negen vrouwen en dertig mannen, er waren dit jaar elf koppels die samen indienden) zijn onder de veertig jaar en staan ingeschreven in het Architectenregister. Als er sprake was van een duo, zijn ze niet altijd allebei geregistreerd. Twee architectenbureaus hebben twee inzendingen ingeleverd. Alle projecten zijn volgens opgave van de architect in de jaren 2022 of 2023 opgeleverd.

Het type projecten dat is ingediend, kent een grote variatie: achttien woningbouw (waarvan negen woonhuizen, drie vakantieverblijven en zes wooncomplexen), vier horeca-hotelfuncties, twee zorg (hospice, zorgwoningen), twee musea, twee scholen (mbo, basisscholen) en één publiek paviljoen met keuken voor een buurttuin.

De geografische spreiding van de ingediende projecten is groot: van Terschelling tot Maastricht, van Koudekerke in Zeeland tot Groningen. Alle provincies zijn vertegenwoordigd. Waarbij opvalt dat er weinig werk van jonge architecten uit de twee grootste steden is ingezonden; slechts drie projecten in Amsterdam en niet één in Rotterdam. In voorgaande jaren waren er juist relatief veel inzendingen uit deze grote steden.

Beoordelingscriteria

Dit is de zesde editie van de Abe Bonnema Prijs voor Jonge Architecten en de twaalfde keer dat de Abe Bonnema Prijs wordt uitgereikt.

De jury beoordeelt de inzendingen op basis van het reglement. Daarin staat dat de Abe Bonnema Prijs is bestemd voor de architect van een gebouw dat in de afgelopen twee jaar (2022/2023) in Nederland is opgeleverd en dat naar het oordeel van de jury een prestatie is van uitzonderlijke, hoogwaardige architectonische kwaliteit, die toekomstige generaties inspireert en die tot voorbeeld strekt. De criteria functionele kwaliteit (gebruikswaarde), architectonische en stedenbouwkundige kwaliteit (belevingswaarde) en bijdrage aan duurzame ontwikkeling (toekomstwaarde) bieden het kader voor de beoordeling van de inzendingen. Naast deze criteria, die hun oorsprong hebben in de Vitruviaanse begrippen firmitas, utilitas en venustas, betreft de jury de laatste jaren ook de relatief tijdloze begrippen moedig, barmhartig en utopisch, die voormalig rijksbouwmeester Floris Alkemade introduceerde.

Aanvullende beoordelingsaspecten

De jury vindt dat het bij deze editie van de Abe Bonnema Prijs voor Jonge Architecten nadrukkelijker moet gaan

om de volgende passage uit het reglement:
Het doel van de Abe Bonnema Prijs is het vestigen van aandacht op architecten en hun projecten, die door de toepassing van innovatieve concepten en aspecten voorbeeldig zijn, een nieuwe norm of standaard zetten en/of een toonbeeld zijn van vernieuwing van de architectuur.

Aan de hand hiervan komt in het juryberaad een aantal uitwerkingsvragen aan de orde. Ingebracht wordt dat transformatie als meest duurzame oplossing moet worden beschouwd. Als we echt iets willen doen voor het klimaat en het milieu dan is herbestemming of hergebruik van de bestaande voorraad belangrijk. Bij elk project kunnen we ons afvragen: wat moest hiervoor wijken, was het noodzakelijk om hier iets nieuws neer te zetten, wat is de toegevoegde waarde van de interventie in relatie tot de context?

Is het project écht innovatief en voorbeeldig, qua concept of gebruikte materialen, zit er in de manier waarop de jonge architect aan het project heeft kunnen werken een innovatief aspect voor het vakgebied? Zet het project een nieuwe standaard en is het een toonbeeld van vernieuwing van de architectuur? Hoe oprecht is het project? Hoe universeel is het op een schaal van heel lokaal en specifiek naar heel universeel en generiek? Hoe zit het met de verbondenheid van

de architect aan de opdracht? In hoeverre heeft de architect de kans gekregen of gegrepen om voor langere tijd - tot en met de uitvoering - betrokken te zijn bij het project?

Waar zijn de opdrachtgevers voor de jonge architecten? Tot slot is de jury benieuwd naar deze nieuwe generatie jonge architecten. Is er sprake van nieuw bloed, uitzonderlijk talent? Waar zit de belofte voor de toekomst? De prijs is immers te beschouwen als een aanmoedigingsprijs.

Werkwijze

Na schriftelijke voorbereiding is de jury drie dagen bijeengewest. Tijdens de eerste bijeenkomst zijn de inzendingen aan de formele criteria uit het reglement getoetst.

Daarbij is vastgesteld dat één van de juryleden betrokken is geweest bij één van de inzendingen. Het gaat daarbij om betrokkenheid bij een ontwerponderzoek dat voorafgegaan is aan de opdracht zelf. Afsproken werd dat het betrokken jurylid tijdens de eerste juryronde niet zou deelnemen aan de discussie over het selecteren van dit project voor bezichtiging. Aangezien het voor de overige vijf juryleden vaststond dat het project wel bezocht moest worden, maakte het

deel uit van de voorselectie van zeven inzendingen. De zeven geselecteerde projecten zijn gedurende twee excursiedagen ter plaatse bezocht, waarbij de betrokken architecten en soms ook de opdrachtgevers toelichting gaven. Eén jurylid kon tijdens de excursiedagen door persoonlijke omstandigheden niet aanwezig zijn. Voor hem kon (ook voor het slotberaad) geen vervanger worden aangewezen.

Om de onafhankelijke oordeelsvorming niet in gevaar te brengen in verband met de betrokkenheid van één van de juryleden is tijdens de projectbezoeken de richtlijn gehanteerd dat het betrokken jurylid niet aanwezig kon zijn bij de rondleiding door de architect. Zij kon ook geen stem uitbrengen om het project te nomineren en het eventueel als winnaar te bestempelen. Voorafgaand aan het slotberaad waarbij de winnaar is aangewezen heeft zij zich teruggetrokken uit de jury.

De resterende juryleden hebben unaniem de winnende inzending voor de Abe Bonnema Prijs voor Jonge Architecten 2024 aangewezen. Dit juryrapport is na instemming door de voltallige jury vastgesteld.

Observaties

Inzendingen van jonge architecten binnen grotere bureaus

Vastgesteld wordt dat er zowel inzendingen zijn van architecten met een eigen bureau als deelnemers die als projectarchitect bij een groter bureau werken. De ir. Abe Bonnema Stichting heeft die mogelijkheid nadrukkelijk opengelaten in het reglement. Dat levert in de jury een discussie op. Hoe weet de jury of deze jonge architect ook daadwerkelijk de rol van projectarchitect heeft gehad en de eindverantwoordelijkheid kreeg. Wat is de waarde van een jonge architect binnen grote bureaus? Welke rol spelen zij? Kunnen wij vanuit de jury ondersteunen dat een gerenommeerd bureau er met de Prijs voor Jonge Architecten vandoor gaat? De jury vindt dit een interessant thema om verder over na te denken, maar twijfelt niet aan de integriteit van de inzeggende jonge architect die bij een groter bureau werkt.

Heb vertrouwen. Nieuw bloed binnen (oude) bureaus is even waardevol als nieuwe bureaus. Als we naar de afgelopen jaren kijken lijkt sprake te zijn van een steeds conservatiever wordende markt met risicomijdende opdrachtgevers waarin het werk in toenemende mate gegund wordt aan de grotere bureaus.

Kenmerken van de inzendingen

De jury stelt vast dat er veel vakwerk is ingediend. Aan de inzendingen van de jonge architecten is volgens de jury te zien dat het niveau van de opleidingen nog steeds goed is. Er is sprake van hoogwaardige projecten, die mooi en goed gemaakt zijn. De jury heeft de indruk dat de kwaliteit stabiel is dan bij de editie van twee jaar geleden. Opgemerkt wordt wel dat veel inzendingen vooral degelijk ogen en risico's worden gemeden. Dat zegt misschien iets over de huidige stand van de bouwcultuur en de tijd waarin we leven. Veel projecten lijken introvert en in zichzelf gekeerd, in sommige gevallen zelfs een beetje saai. De zorgvuldigheid is daarentegen heel groot bij een meerderheid van de inzendingen. Daar zit blijkbaar de fascinatie en de kracht van jonge architecten. De jury maakt zich zorgen over de vraag of jonge architecten in het huidige klimaat voldoende kansen krijgen. Er is nauwelijks meer een prijsvraagcultuur in Nederland, de Rijksoverheid heeft zich teruggetrokken uit het architectuurbeleid en er zijn minder fondsen dan voorheen. Jonge architecten krijgen tegenwoordig nauwelijks kans om aan overheidsgebouwen te werken zoals een eerdere generatie dat op heel jonge leeftijd wel kreeg. Deze beperkte opdrachtsituatie is zorgelijk. De aanbestedingspraktijk werpt vaak (onnodige) drempels op voor kleinere bureaus met minder ervaring. Overheden zouden zich ervan bewust

moeten zijn dat ze hiermee de jonge generatie kansen ontnemt om zich te ontwikkelen. Hulde aan de opdrachtgever die dat wel doet.

Vermeldingen

De jury wil ook haar waardering uitspreken voor de drie projecten die wel zijn bezocht, maar die uiteindelijk niet zijn genomineerd. Het betreft een duurzame drijvende woning van hout en massief kurk in Leiden (The Float, Studio RAP). Een opmerkelijke vorm van samenwerking tussen de opdrachtgever en architect waarbij de woonboot heel goed in technisch opzicht is uitgewerkt met een innovatieve materialisatie. Ook bij een CPO-project (Collectief Particulier Opdrachtgeverschap) met veertig biobased woningen in Eindhoven (meer&deel, door Werkstatt en Tom van Tuijn Stedebouw) stond de jury stil. Het concept met gedeelde tuin oogt veelbelovend maar de complexiteit van de uitvoering roept vragen op. Tot slot was de jury aanvankelijk zeer gecharmeerd van een klein museum met terras en pier in Almere (Art Pavilion M. van Studio Ossidiana). Volgens de jury hebben de jonge (Italiaanse) architecten met hart en ziel aan het ontwerp gewerkt en is het ronduit schandalig dat zij onvoldoende bij de uitvoering van het paviljoen zijn betrokken. Dit is duidelijk voelbaar in het uitgevoerde werk. Dit overkomt meer jonge architecten. De gemeente Almere krijgt van de jury hiervoor een gele kaart.

GENOMINEERDEN

Paviljoen buurttuin Zoete Aarde Zoetermeer

Jelmer Buurma
Sneha Dugar
Buurma Dugar architects

Jelmer Buurma (Lelystad, 1990) en Sneha Dugar (Secunderabad, India, 1989) studeerden beiden in 2017 af als architect aan de TU Delft. Sinds 2020 werken ze samen in hun eigen bureau Buurma Dugar architects, en afzonderlijk van elkaar werken ze daarnaast bij respectievelijk het Rotterdamse Atelier Kempe Thill en Studioninedots in Amsterdam.

Buurma Dugar werkt op dit moment aan publieke en residentiële projecten in Nederland en India. Met het project Paviljoen buurttuin Zoete Aarde behoorde BuurmaDugar tot de zeven geselecteerde bureaus voor het Next Step Program van de BNA en Synchron.

www.buurmadugararchitects.com

In een oude boomgaard midden in Zoetermeer is een paviljoen voor en door vrijwilligers gerealiseerd. Het gebouw staat centraal in een buurttuin die elke dag open is voor bezoekers. In opdracht van de stichting Zoete Aarde is een uitnodigend en open paviljoen ontworpen, dat met biobased materialen door een enthousiaste groep vrijwilligers is gebouwd.

Het paviljoen is eenvoudig van opzet: het bestaat uit een karakteristiek uitkragend dak dat wordt gedragen door twee massieve vierkante volumes die een flexibel te gebruiken centrale ruimte inkaderen. De massieve volumes van vier bij vier meter bevatten een keuken, sanitair, berging en winkel. Centraal staat een open en vrij in te delen tuinkamer die voor verschillende activiteiten in de tuin gebruikt wordt, zoals concerten, feestjes en workshops. Door de zes meter brede glazen schuifpuien volledig te openen ontstaat een vloeiende overgang naar de tuin en het terras. De buitenruimte rondom het paviljoen kan worden betrokken bij het gebruik, zo kan de centrale ruimte dienst doen als podium, met de toeschouwers rondom het paviljoen. Het paviljoen is centraal in de tuin gepositioneerd met de entreezijde aan de noordzijde en met een beschermt terras aan de zuidzijde. Het uitkragende dak vormt een uitnodigend gebaar dat past bij de publieke functie en biedt tegelijkertijd bescherming voor de onafgewerkte hennepkalkwanden.

Door samen met de gebruikers te bouwen ontstaat een gevoel van betrokkenheid bij de lokale gemeenschap. Dankzij de eenvoud van het ontwerp was het mogelijk het paviljoen grotendeels zelf te bouwen, waardoor het met een bescheiden budget gerealiseerd kon worden. Er is daarbij bewust gekozen voor zoveel mogelijk duurzame en biobased materialen die eenvoudig te verwerken zijn, zoals larkshout en kalkhennep. Het paviljoen is voor een groot deel gerealiseerd door een groep vrijwilligers, met hulp van enkele gespecialiseerde onderaannemers. Ruimtelijkheid, duurzaamheid en betaalbaarheid zijn in de praktijk soms moeilijk met elkaar te rijmen. De architecten hebben in overleg met de opdrachtgever zelf deze partijen geselecteerd en het bouwproces gecoördineerd. Hierdoor hadden ze meer controle over de toegepaste materialen, bouwprocessen en de uiteindelijke kwaliteit van het project.

De jury heeft grote waardering voor het kloeke gebaar waarmee het paviljoen midden in de tuin van Zoete Aarde is gesitueerd. Dat lijkt cool en rationeel, maar is zorgvuldig bedacht en in het gebruik supereffectief. De architectuur staat niet op zichzelf. Het gaat er ook om of het gebouw in zijn context goed landt. In veel opzichten vindt de jury dit project hartverwarmend en hoopgevend.

Hoe dit project tot stand is gekomen, is bijna een optimistisch filmscript à la Pluk van de Petteflet. De boze ontwikkelaar wil woningen, dankzij verzet wordt de tuin gered en uiteindelijk komt er een juweel in te staan. Heel erg passend voor deze opgave is geweest dat Jelmer Buurma en Sneha Dugar een soort no-nonsense ontwerp hebben gemaakt dat tegelijk heel speciaal en gevoelig is.

Het paviljoen ontstijgt het niveau van een houtje-touwtje-project, is trefzeker en gebalanceerd. Het concept met twee blokjes, het dak met ruime overstek en de schuifdeuren vormen samen een gouden greep. Dat getuigt van ontwerpkracht.

Het paviljoen zit heel slim in elkaar en is in al z'n eenvoud zorgvuldig gemaakt. Het openschuiven van de puien krijgt betekenis door de verbinding tussen twee delen van de tuin. De open tuinkamer, die tussen de twee blokjes ontstaat, biedt een prettige ambiance voor uiteenlopend gebruik. Ook het maken van een grote overstek is een prachtige vondst en het werkt goed in alle seizoenen.

Voor het ontwerp van het paviljoen zijn traditionele architectuurmiddelen ingezet waarmee het uitblinkt in schoonheid en compositie. Tegelijkertijd merkt de jury op dat er een aantal on-Hollandse oplossingen waarneembaar is, die het paviljoen een exotische meerwaarde geven.

De keuze om voor het materiaal van de wanden kalkhennep in te zetten is niet alleen vanuit duurzaamheidsoverwegingen gemaakt, maar geeft het project ook een sociale dimensie. Het bouwen van de kalkhennepwanden kon namelijk door de vrijwilligers zelf gedaan worden. In die zin staat het paviljoen ook symbool voor deze tijd.

Het samenwerken aan zo'n opdracht met vrijwilligers is hier bijzonder goed geslaagd. Het adagium *wees moedig, barmhartig en utopisch* is op Jelmer Buurma en Sneha Dugar zeker van toepassing. Zij zijn innovatief en nieuwsgierig en hebben op voortreffelijke wijze de regie weten te houden. Participatie sluit schoonheid niet uit. De jury concludeert dat hier sprake is van een voorbeeldstellend initiatief met een uitmuntend resultaat.

Nationaal Holocaustmuseum Amsterdam

Inez Tan
Office Winhov

Inez Tan (Amstelveen, 1989) studeerde in 2016 af als architect aan de TU Delft, waarna ze vrijwel direct aan de slag ging bij Office Winhov. Binnen dat bureau heeft zij zich vooral beziggehouden met renovatie en herbestemming van monumentale gebouwen, zoals de transformatie van voormalig warenhuis V&D en de renovatie en uitbreiding van Stadhuis Leiden.

Sinds afgelopen september is Inez Tan toegetreden als derde partner bij Office Winhov, naast Jan Peter Wingender en Uri Gilad. Het Nationaal Holocaustmuseum won de ARC24 Interior Award en is ook genomineerd voor de Arie Kepplerprijs en de Architectenweb Awards 2024 categorie Publiek gebouw van het Jaar.

winhov.nl

Het Nationaal Holocaustmuseum verbeeldt een beladen lokale geschiedenis in de voormalige Joodse buurt van Amsterdam. Twee gebouwen staan hier centraal: de Hollandsche Schouwburg en de Hervormde Kweekschool. De nazi's gebruikten de voormalige schouwburg als verzamel- en deportatieplaats voor Joden. Aan de overkant van de straat stond de Hervormde Kweekschool. Dat is een gebouw met een bijzondere historie: onder andere via dit gebouw werden honderden Joodse kinderen naar onderduikadressen gebracht.

De opdracht was om een plek te creëren waar het verhaal van de Hollandsche Schouwburg en de Hervormde Kweekschool tot leven komen. Waarin de persoonlijke verhalen uit het verleden voor de museumbezoekers verbeeld worden. De twee gebouwen moesten een plek worden om te herdenken en om de geschiedenis aan toekomstige generaties over te brengen. In tegenstelling tot andere Holocaustmusea, waarbij vaak donkere ruimtes worden gemaakt die de bedoeling hebben een bepaald ongemak te laten voelen, was het doel van de architect om een licht gebouw te maken, dienend als 'canvas' voor de tentoonstellingen en verkondigend: 'Wat hier heeft plaatsgevonden is in het daglicht gebeurd.'

Het ontwerp is sterk beïnvloed door zowel de lokale architectuur als door de geschiedenis van de plek. De contouren van de oorspronkelijke gevel zijn teruggebracht ter herkenning van de schooltypologie. Het naastgelegen robuuste, expressieve metselwerk van de nieuwe gevel is een moderne uitwerking van de architectuur van de Amsterdamse School. De structuur van klaslokalen, gangen en het trappenhuis zijn hersteld, evenals de erfafscheiding, lokaal 1 en de brandgang, die deel uitmaakten van de ontsnappingsroute. Ook zijn er drie educatieruimtes ingericht om het verhaal na te blijven vertellen aan de volgende generaties.

Wat de architect diep geraakt heeft in dit project is het doel van het museum om bezoekers na te laten denken over menselijk handelen. Want wanneer het over de Holocaust gaat, gaat het over mensen, over zowel slachtoffers als daders. Het is een geschiedenis van mensen, over wat zij elkaar aandoen, over keuzes en perspectieven. Hoe dat bewustzijn gemusealiseerd moest worden, was de grootste uitdaging. De samenwerking met de conservator en tentoonstellingsmakers was van cruciaal belang om een geïntegreerd ontwerp te maken. Het doel van de architect zou bereikt zijn als het gebouw als een filmdoek zou zijn, en tot leven zou komen door de projectie.

HERVORMDE KWEEKSCHOOL

Nationaal
Holocaust
museum

Nationaal
Holocaust
museum

Het Holocaustmuseum is een heel specifieke opgave die onvergelijkbaar is met de gemiddelde opgave. Iedereen die erbij betrokken is, heeft een mening en heftige emoties spelen een rol. Inez Tan heeft het als haar taak opgevat om het verhaal zo goed mogelijk te vertellen en de architectuur daarvan in dienst te stellen. Als jonge architect, die van bureau Office Winhov de eindverantwoordelijkheid kreeg, heeft zij bij deze uitermate complexe opgave heel veel bereikt. De jury heeft grote waardering voor een heldere en overtuigende ingreep op stedenbouwkundig niveau. Zowel het Holocaustmuseum als de Hollandsche Schouwburg zijn transparant op de begane grond. De entree van het museum is in logistieke zin enigszins verwarrend, hier lijken de architectonische verwijzingen naar verschillende tijdslagen elkaar in de weg te zitten.

De transformatie van de Hollandsche Schouwburg is ontzettend goed gedaan. De ingreep getuigt van vakmanschap, ambachtelijke kwaliteiten en fijngevoeligheid. Hier wordt naast hedendaags doorbouwen door toepassing van de gevelkleur ook een verwijzing toegevoegd naar de tijd waarin de Schouwburg een herdenkingsmonument werd. Het Holocaustmuseum aan de overkant van de straat huist een veel breder palet aan programmaonderdelen en extreme veiligheidsmaatregelen.

De jury heeft groot respect voor wat de Winhov-strategie bij transformatie zou kunnen worden genoemd: op een vanzelfsprekende manier naadloos voortbouwen op wat er is. Ook Inez Tan laat in het museum zien dat zij het spelen met historische lagen beheerst. Subtiliteiten in materialisatie en het ambachtelijk vakmanschap komen tot volle uitdrukking in de klaslokalen, gangen en trap van de voormalige kweekschool. In het museum heeft alles betekenis: de extra beveiliging, het verhaal en alle sporen die nog in het gebouw zitten die je eigenlijk niet mag uitwissen. Inez Tan heeft nadrukkelijk geen dramatische effecten gezocht in ruimtelijke expressie. Zij heeft goed ingevoeld dat bezoekers al met een knoop in hun maag door de tentoonstelling lopen. Wat in de logistiek en routing wel is overgenomen van vergelijkbare musea in het buitenland is dat de tentoonstelling bovenin begint. Dramatiek is beperkt gebleven tot de lange trap in het midden van het gebouw. Inez Tan heeft zich als jonge architect bewezen bij deze opdracht, die in communicatief, logistiek en narratief opzicht supercomplex is. Dat is een puzzel geweest en een zoektocht naar harmonie in een gebouw dat als canvas dient om verschrikkelijke verhalen te vertellen. Het Holocaustmuseum is een indrukwekkende prestatie van het ontwerpteam waar Inez Tan op voortreffelijke wijze leiding aan gegeven heeft.

De witte van Heer Maastricht

Joey Rademakers
De Nieuwe Context

Joey Rademakers (Weert, 1989) studeerde in 2012 als interieurarchitect af aan de Architectuur Academie Maastricht. Voor zijn afstudeeropdracht ontving hij de BNI Award Masters 2013. In 2014 was hij een van de oprichters van onderzoeks- en ontwerpbureau De Nieuwe Context.

Het bureau werkt aan bijzondere ontwerpen op het snijvlak van interieur en architectuur, en laat zich inspireren door de context, de omstandigheden en de historie van een pand. Rademakers geeft sinds 2017 les aan de Architectuur Academie Maastricht.

denieuwecontext.nl

Deze monumentale hoeve in Maastricht uit 1843 is geleidelijk aan getransformeerd tot woon- en werkatelier. De oorspronkelijke boerderij met binnenplaats behoudt haar historische elementen door hergebruik van eigen mergelblokken en veldbrandstenen, terwijl circulaire bouwmethoden en ecologische materialen zijn geïntegreerd. Wonen en werken vloeien samen, wat resulteert in flexibele ruimtes waar de centrale tafel de veelzijdigheid van de open ruimte benadrukt waar men samenkomt. Elke ruimte respecteert de oorspronkelijke functies van de boerderij. Er wordt geslapen op de voormalige hooizolder, gewerkt in de intacte paardenstal, ontspannen in de voormalige koeienstal, en gekookt en gegeten waar vroeger de kippen en varkens leefden. Deze aanpak weerspiegelt het veelzijdige leven op een traditionele boerderij, waar alle aspecten op een alledaagse manier samenkomen.

Het project omarmt de eenvoudige levensstijl van de keuterboer, die hier sinds de late middeleeuwen verbleef. De historische context illustreert een bouwmethode van geleidelijk aanpassen en uitbreiden, waarbij reparatie centraal stond. De architect volgt bij zijn ontwerp dit pragmatische principe: is er behoefte aan een raam, dan komt er een gevelopening. De begane grond is opgetrokken uit veldbrandsteen en mergel, afkomstig uit de bestaande stallen, wat een band creëert met de historische materialen van de locatie. Er werd geëxperimenteerd met onder andere de samenstelling van de kalklaag tussen de stenen, die gedeeltelijk bestaat uit restmateriaal van het zagen van de oude mergelblokken. Dit trial-and-errorproces is een essentieel onderdeel van de aanpak. De eerste verdieping en de daken zijn vervaardigd uit CLT, waardoor een vernieuwende insteek wordt gegeven aan traditionele bouwmethoden. Deze combinatie van historische en innovatieve materialen en technieken resulteert in een gebouw dat het verleden eert en tegelijkertijd een blik op de toekomst werpt.

De architect heeft de plaatselijke geschiedenis en de eigenheid van de locatie centraal gesteld in het ontwerp. De aanpak respecteert en verrijkt de historische context, waardoor de continuïteit gewaarborgd blijft. De keuzes voor hergebruikte, lokale en ecologische materialen dragen niet alleen bij aan duurzaamheid – ze verminderen de CO₂-uitstoot van het project – maar versterken ook de sferische kwaliteit van het gebouw. Het zelfbouwproces biedt niet alleen praktische vaardigheden, maar verrijkt ook het wonen zelf, waarbij elke stap een nieuwe laag van betekenis toevoegt. Zo streeft dit project naar een duurzame erfenis met een poëtische betekenis voor zijn bewoners.

De jury is onder de indruk van de wijze waarop Joey Rademakers de tijd heeft genomen en de tijd betreft in de transformatie van deze boerderij met geschiedenis. Zijn werkwijze is te karakteriseren als intuïtief en proefondervindelijk waarbij hij de ruimtes die hij aantreft stukje bij beetje inneemt en waarbij hij steeds weer nieuwe lagen aan de geschiedenis van het gebouw toevoegt. De liefde voor de aangetroffen historische substantie is voelbaar. Door het toepassen van de combinatie van een beperkt assortiment materialen met een afgewogen kleurgebruik ontstaat een vanzelfsprekende, harmonieuze balans tussen bestaand en nieuw.

Ook in ruimtelijk opzicht is Rademakers erin geslaagd om van het huis en de tuin een paradijselijk gesamtkunstwerk te maken met een eigenzinnige atmosfeer. Hij toont zich een heel goede, vaardige interieurarchitect die dingen niet moeilijker maakt dan ze zijn. Toeval wordt omarmd, zowel in ruimteontwikkeling als in keuzes voor materialen. Maatvoering van bestaande openingen en gevonden trappen worden genomen zoals ze zijn. De jury vindt de bezieling in de aanpak van het ontwerp vernieuwend. Er wordt in de witte van Heer een dialoog aangegaan met de materialen en met de geschiedenis van het pand. Het verleden wordt op een interessante manier geïntegreerd in de totaalvisie.

De architect laat zien dat hij een brede denker is, neemt de regie en behoudt het overzicht. En hoewel zijn verhaal begint met mergel en mortel is hij niet alleen maar met materiaal bezig. Zo ligt het in eerste instantie niet voor de hand om dwars op het perceel ruimtes te creëren die naast elkaar geschakeld zijn: het studeer- en woongedeelte, het zitgedeelte en de keuken. Joey Rademakers heeft goed aangevoeld dat hij op deze wijze in het huis zelf ruimtelijkheid en sfeer kon genereren. De horizontale ordening levert in de ontmoeting met de vide en de bovengelegen ruimtes een spannende ruimtewerking op.

De jury vindt het bijzonder om te zien dat deze jonge architect de tijd voor zijn project neemt, ook al is het zijn eigen woonhuis en is het strikt genomen nog niet af. De witte van Heer lijkt de resultante van een trial-and-error proces. Het is een collage, met een muurtje hier en een gevelopening daar. Die attitude staat haaks op de planmatigheid van de hedendaagse architectuurpraktijk en is door de jury als heel verfrissend ervaren. De jury is benieuwd hoe de architect deze attitude, ontwikkeld in de eigen woning, zal kunnen toepassen op andere opgaven.

WINNAAAR

Transformatie vakschool Nimeto Utrecht

Maarten van Kesteren

Maarten van Kesteren architecten

Maarten van Kesteren (Amsterdam, 1988) studeerde in 2014 summa cum laude af als architect aan de TU Delft. Voor hij begon met de transformatie van vakschool Nimeto werkte hij kort bij verschillende architectenbureaus en maakte hij met zijn eigen bureau met name kunstinstallaties.

Met de transformatie van vakschool Nimeto won hij de ARC24 en de Gulden Feniks categorie renovatie. Ook de Gouden Piramide, rijksprijs voor inspirerend opdrachtgeverschap, werd aan Nimeto toegekend.

maartenvankesteren.com

Vakschool Nimeto bestaat uit vijf bouwdelen, gebouwd tussen 1967 en 2016. Tussen het ensemble door loopt een straat. Gaandeweg was door ad-hocmaatregelen de oorspronkelijke architectuur onleesbaar geworden. Lokalen lagen verborgen achter gesloten deuren aan generieke gangen. Basisopgave was het voorzien in meer ruimte voor een groeiend studentenaantal. De architect stelde transformatie voor met het doel om de kwaliteit van het bestaande gebouw te verbeteren. Sloep en nieuwbouw waren dan niet nodig. Het gebouw, de buitenruimte én de belangrijkste meubels zijn als één geheel ontworpen.

De transformatie van Nimeto draait om de eerste drie stappen van de welbekende R-ladder: refuse, rethink en reduce. Niet slopen maar transformeren. Niet uitbouwen, maar beter omgaan met de ruimte die al beschikbaar was. Alleen op strategische plekken ingrijpen op basis van analyses en uitgebreide overzichten van aanwezige materialen en meubels. Er is zorgvuldig omgegaan met ruimte, materiaal en een zeer beperkt budget. De extra ruimte voor het groeiend studentenaantal is binnen de gebouwen gevonden. Het vloeroppervlak nam af, maar er kwam meer dan 1000 vierkante meter lesruimte bij. Door vides aan te brengen in de beganegrondvloer zijn de kelders bruikbaar gemaakt voor onderwijs. Ontmoetingen tussen leerlingen, docenten en bezoekers vinden plaats op vier open plekken: drie vides en een schooltuin.

Nimeto noemt zichzelf een 'school voor creatieve ruimtemakers'. Aansluitend op dit adagium is de opgave opgevat als een oefening in ruimte maken. Door delen van de bestaande structuur weg te halen of te accentueren ontstaat een podium voor de stille kwaliteiten van de vakken en gebouwen. De enige wezenlijke architectonische toevoegingen zijn de kaders rondom de vier nieuwe open plekken, die de ruimte en de activiteiten daarbinnen accentueren.

De gebouwen zijn over de straat heen verbonden met een nieuwe colonnade die langs de bestaande gevels loopt. In het hart van de school heeft een parkeerterrein plaatsgemaakt voor een nieuwe schooltuin, waar landschapsarchitect Tomas Degenaar bij betrokken is. De tuin met vaste planten en honingbomen is het hart van de school waar ook de buurt en niet-menselijke medebewoners in de stad welkom zijn. Op termijn zal ook de straat tussen de gebouwen een transformatie ondergaan.

De jury werd heel vrolijk bij de bezichtiging van vakschool Nimeto. Er werden superlatieven gebruikt om deze ervaring te beschrijven. Indrukwekkend, ontroerend, formidabel en uitmuntend. Maarten van Kesteren heeft met een paar heel eenvoudige ingrepen – en gesteund door een enthousiaste opdrachtgever – de bestaande gebouwen én de openbare ruimte eromheen tot een superconsistent, stoer ensemble getransformeerd met een hoogwaardige ruimtelijke en architectonische kwaliteit. Hij heeft dit gedaan met goedgekozen, simpele middelen, zowel wat betreft de constructie, de kleur als het materiaal. Het resultaat is voortreffelijk en straalt positiviteit uit op de omgeving.

De rol van het ontwerpend onderzoek vanuit stichting Mevrouw Meijer, dat aan de opdracht voorafging, noemt de jury heel belangrijk. Op een andere manier kijken naar de uniciteit van de school en hoe die past bij de opgave, is een stap die te vaak wordt overgeslagen. Maarten van Kesteren neemt het vak van architect serieus en is vol voor deze eerste grote opdracht gegaan. Op een intelligente, sociaal slimme manier kan hij ook heel meedogenloos zijn. De kelders zijn geopend op basis van analyse van de ruimtelijke behoefte en een koele berekening van vierkante meters. Verder zijn alleen de colonnade en de loopbrug toegevoegd. De jury vindt het mooi om te zien dat de architect zich én kan inleven in wat eigenlijk de vraag is én daar een helder antwoord op geeft in de vorm van een heel genereus ontwerp.

Het getuigt van heel veel inzicht, dat met een paar grote gebaren één geheel is gemaakt van verschillende gebouwen. De jury vindt het bijzonder dat hij als jonge architect steeds het grote geheel heeft overzien, van het ontwerp voor een vrij toegankelijke stadstuin tot en met de cocreatie van het meubilair aan toe. Maarten van Kesteren toont een duidelijk herkenbare signatuur en auteurschap en is daarnaast ook heel adaptief door goed te luisteren naar de verschillende stemmen in de organisatie. Hij toont daarmee aan dat dat prima samen kan gaan.

Dankzij de transformatie heeft Nimeto in Utrecht een van de mooiste schoolgebouwen van deze tijd gekregen. Het uiteindelijke resultaat verbindt zich goed met het DNA van de school. Van Kesteren is erin geslaagd om een atmosfeer te creëren die goed past bij het type opleidingen. Hij heeft vanuit een heel sterke visie en ambitie het concept voor een drager ontwikkeld en heeft dat daarna in gesprekken aangepast en geoptimaliseerd zonder het oorspronkelijke idee uit het oog te verliezen.

Nimeto laat zien dat je bij een verbouwing architectonische kwaliteit kan toevoegen die in nieuwe gebouwen tegenwoordig vaak helemaal niet meer gemaakt mag worden. Vides? Houten frames? Colonnades? Bij nieuwbouw worden die er vermoedelijk als eerste allemaal uit bezuinigd. Nimeto toont aan dat het bij transformatie wel kan. Het ondersteunt het pleidooi om schoolgebouwen, waar vaak direct van sloop uitgegaan wordt, te behouden en niet rücksichtslos te vervangen door nieuwbouw. Maarten van Kesteren heeft heel goed door dat je met de normering van vandaag kleinere lokalen moet maken dan vroeger mogelijk was.

Er is ook aandacht voor de positie van de school in de wijk. Het project gaat ook over sociale duurzaamheid door te erkennen dat de school deel uitmaakt van een grotere gemeenschap. De jury spreekt in dit verband ook haar waardering uit voor de rol van de opdrachtgever. Nimeto is niet iets waar lawaai vandaan komt en waar je een hek omheen moet zetten, maar biedt maatschappelijke meerwaarde. De buurtvereniging kan er vergaderen en bewoners mogen zelfs de open werkplaatsen gebruiken. De tuin is openbaar toegankelijk.

De conclusie van de jury is dat de transformatie van vakschool Nimeto door toepassing van innovatieve concepten en aspecten voorbeeldstellend is, een nieuwe standaard zet voor schoolgebouwen en een toonbeeld is van vernieuwing van de architectuur.

INTERVIEW

Maarten van Kesteren

'HET GOEDE
WILLEN DOEN -
DAAR GAAT
HET OM IN DE
ARCHITECTUUR'

De renovatie van mbo-vakschool Nimeto in Utrecht was voor Maarten van Kesteren een ‘droomopdracht’, die hij als een gesamtkunstwerk vormgaf: van het landschap tot de nieuwe arcade en de zelfgetimmerde meubels. Hij won er verschillende architectuurprijzen mee. Wat drijft deze jonge architect?

Wist je altijd al dat je architect wilde worden?

‘Ik ben opgegroeid in Weesp, in een gezin met twee zussen. Mijn ouders namen ons vaak mee naar Amsterdam, waar we naar het theater gingen of uit eten. Ik hield van het stadsleven. Ik wilde als kind schrijver worden, mijn vader zei: ga eerst een vak leren. Dat werd bouwkunde aan de TU Delft. Maar ik ben altijd blijven schrijven. Na mijn studie heb ik anderhalf jaar voor Studio Prototype gewerkt. In 2016 kreeg ik een bijzondere opdracht, voor een verkeersbordenfabriek annex cultuurcentrum. Ik dacht: kan ik dat in mijn eentje? Ik heb Enzo Valerio, die ik kende van mijn studie, erbij gevraagd. Na een jaar strandde de opdracht en besloten we om ieder onze eigen weg te gaan. Ik kreeg de opdracht om twee educatieve ruimtelijke installaties in Artis te ontwerpen: het olifantenspoor en de kraanvogeldans. Ik ben helemaal in de zintuiglijke beleving van die dieren gekropen en heb de installaties vervolgens zelf gebouwd.’

Hoe kwam je aan de opdracht voor Nimeto?

‘Studio Prototype had eerder ontwerpend onderzoek voor Stichting Mevrouw Meijer gedaan. Zij vonden mijn ambitie om zelf dingen te maken – en de lol die ik daarin heb – passen bij deze mbo-vakschool “voor ruimtemakers”. Zo kwam ik in beeld bij Nimeto.’

Je hebt een bijzondere link met een van de andere genomineerde projecten: het Nationaal Holocaustmuseum; je studeerde in 2014 – summa cum laude – af op dat onderwerp.

‘Het Joods Historisch Museum had op dat moment al een plan voor het Holocaustmuseum en wilde een groep studenten daarop laten afstuderen, als fictieve test van het programma van eisen. Ze kwamen bij mijn afstudeerbegeleider Hielkje Zeilstra, die zei: zo’n gevoelig onderwerp moet je niet bij een groep neerleggen. Zij dacht dat het bij mij zou passen, omdat ik eerder had gewerkt aan een project gericht op de herinnering van een plek. Ik heb me intens verdiept in de opdracht, veel geschreven en onderzocht, en een ontwerp gemaakt waarop ik nog steeds trots terugkijk. Ik was blij toen Office Winhov de opdracht kreeg; een heel goed bureau. Ik ben nog bij hen geweest om mijn project en scriptie te presenteren.’

Op het moment dat je afstudeerde, had jij een duidelijk idee over wat voor architect je wilde zijn. Hoe heeft zich dat gevormd?

‘Mijn afstudeerbegeleider Patrick Healy, die filosoof is, heeft mij gestimuleerd om na te denken over mijn positie als architect. Daaruit kwam onder andere dat ik projecten holistisch wil benaderen.’

Hoe dat eruitziet? Een mooi voorbeeld is het Duitse museumpark Insel Hombroich, daar komt alles bij elkaar: landschapsontwerp, gebouwen, kunst. In mijn projecten ontwerp ik ook de buitenruimtes. Ik geloof dat de verbinding tussen gebouw en landschap – de ervaring van zonlicht, uitzicht, de wisseling van seizoenen – een grote meerwaarde biedt voor zowel gebruikers als passanten.'

Hoe kom je aan de kennis over landschap?

'We werken samen met een goede landschapsarchitect, Tomas Degenaar, die onder andere helpt met het selecteren van planten. Ik maak daarmee een compositie van gebouw en landschap. Ik ben nu bezig met het ontwerp voor mijn eigen tuin, daarvoor volg ik een onlinecursus van de Engelse landschapsontwerper Dan Pearson.'

Je hebt met Nimeto al verschillende prijzen gewonnen.

Wat voegt de nominatie voor de Abe Bonnema Prijs voor Jonge Architecten toe?

'Stichting mevrouw Meijer, die zich inzet voor renovatie van naoorlogse scholen, verdient alle mogelijke aandacht. Veel schoolgebouwen uit die periode worden met sloop bedreigd. Wij willen met dit ontwerp de potentie van die gebouwen tonen, en merken ook dat veel schoolbesturen bij Nimeto komen kijken. Daarnaast hoop ik dat we met deze nominatie een lans breken voor het geven van dit soort opdrachten aan jonge architecten. En natuurlijk ervaar ik de nominatie ook als waardering voor mijzelf.'

Heeft het project geleid tot nieuwe opdrachten?

'Jazeker. Laatst was er een tender voor een schoolgebouw en werd ik door wel twintig bureaus gevraagd om samen te werken. Het is een interessante én riskante fase voor mijn bureau. Dat Nimeto een goed project is geworden, komt mede doordat ik me bijna vijf jaar volledig daarop heb geconcentreerd. Als ik nu heel veel tegelijk ga doen, verlies ik die kracht. Ik hoef ook niet méér onder handen te hebben dan een project zoals Nimeto, dat is mijn droomopdracht. Ik werk met drie tot vijf medewerkers, zo hou ik grip op de dingen die ik belangrijk vind.

Mijn bedrijf hoeft niet te groeien. Ik heb tegen veel opdrachten nee gezegd.'

Tegen welke heb je ja gezegd?

'Het leuke is: de verkeersbordenfabriek is teruggekomen! Die ga ik nu in de Groningse plaats Leek realiseren; het schetsontwerp is net af. Dat is ook wel een droomopdracht, met een op vertrouwen gebaseerde relatie tussen architect en opdrachtgever, gericht op het creëren van kwaliteit. De tender voor de school ga ik daarnaast doen.'

Ben je een idealist?

'Mijn doel is om mensen met mijn ontwerpen te raken. Dat is het allermeest. Ik schrijf als voorbereiding op mijn ontwerpen teksten, waarin ik me voorstel hoe het gebouw iemand beroert. Door de atmosfeer, hoe de ruimte klinkt, ruikt, voelt. Die tekst vertaal ik naar filmpjes van maquettes met geluiden. Weet je, je vervalt al snel in het cliché van 'het goede willen doen', maar het punt is: daar gaat het wel om in de architectuur, dat je altijd naar kwaliteit zoekt, van de grote schaal tot het kleinste detail. In de praktijk blijkt toch dat dat vrij uitzonderlijk is, doordat processen en budgetten doorgaans leidend zijn. De genomineerde projecten voor de Abe Bonnema Prijs zijn – helaas – niet de standaard.'

Alle genomineerden zijn geïnterviewd door Kirsten Hannema vóórdat bekend is gemaakt wie van de vier de Abe Bonnema Prijs voor Jonge Architecten 2024 zou winnen. De interviews zijn te lezen op abebonnemaprijs.nl waar ook filmpjes te zien zijn van de projecten.

The background features two large, faint, light gray numbers: a '2' on the left and a '4' on the right. The text is centered between them.

RESULTAAT VAN
DE BEOORDELING

Pag.	Architect	Inzending	Plaats	I	II	III	IV
75	Mauricio Polo Quintana (Rebel Architects Sustainer)	Forest house	Koudekerke	x			
74	Erica Gladová en Robert van der Pol (LMNL office)	Studio Shed + Tuin in het Veld	Noord-Brabant	x			
73	Benno van Luttikhuisen (Kort Geytenbeek architecten)	Duinvilla Burgh-Haamstede	Burgh-Haamstede	x			
72	Adriaan Jurriëns en Pieter Beer (Verenigde Architecten)	Villa a/d Padesche Wetering	Hazerswoude-Dorp	x			
71	Joris Heitkamp (Studio SAAM)	Blue Column House	Amsterdam	x			
70	Tom Hulsman (Studio TMOJ)	Het Koetshuis	Twello	x			
69	Benjamin Groothuijse en Tjerk de Boer (Groothuijse de Boer)	Twee woongebouwen Hattem	Hattem	x			
68	Margit van Schaik en Jesper Baltussen (Baltussen - van Schaik)	Woningen in de Kruidenbuurt	Eindhoven	x			
67	Frank Loer (Loer Architecten)	Mercado Groningen	Groningen	x			
66	Joeri Ivar van Ommeren (Van Ommeren Associates)	Slachthuisdistrict Haarlem	Haarlem	x			
65	Natalia Sulkowska-Bakker (PALACE Li-Li de Goede)	B6D	Grou	x			
64	Tjerk de Boer en Benjamin Groothuijse (Groothuijse de Boer)	Huis Terschelling	West-Terschelling	x			
63	Maarten Plomp en Elmar Koers (Studio Maarten Plomp i.s.m. Elmar Koers)	Woonzorggebouw	Leiden	x			
62	Ravand Suleiman (LKSVDV architecten)	Kindcentrum De Parkschool en Ibn-i-Slma	Arnhem	x			
61	Ruben Klinkenberg (19 het atelier architecten)	Statenzaalcomplex	Zwolle	x			
60	Marissa van de Water en Mariëtte van de Water (MxM)	Restaurant Locals	Geldermalsen	x			
59	Lucas ter Hall en Wessel van Beerendonk (Studio RAP)	Ceramic House	Amsterdam	x			
58	Vincent van Leeuwen (Studio Vincent Architecture Space Encounters)	BD House	Bergen		x		
57	Jan Maarten Mulder (Mulder Zonderland)	Eswal	Vries		x		
56	Nina Aalbers en Ferry in 't Veld (Studio Architectuur MAKEN)	Hortus Ludi	Nijmegen		x		
55	Matthijs de Wit (Prosman de Wit architecten)	Hospice Het Tweede Thuis	Westerland		x		
54	Ward Boeijen (Boeijenjong Architecten)	Nyma waterbassin	Nijmegen		x		
52	Alessandra Covini en Giovanni Bellotti (Studio Ossidiana)	Art Pavilion M.	Almere			x	
50	Lucas ter Hall en Wessel van Beerendonk (Studio RAP)	The Float	Leiden			x	
48	Raoul Vleugels (Werkstatt Tom van Tuijn Stedebouw)	meer&deel	Eindhoven			x	
38	Joey Rademakers (De Nieuwe Context)	De Witte van Heer	Maastricht				NOMINATIE
30	Inez Tan (Office Winhov)	Nationaal Holocaustmuseum	Amsterdam				NOMINATIE
22	Jelmer Buurma en Sneha Dugar (Buurma Dugar architects)	Paviljoen buurttuin Zoete Aarde	Zoetermeer				NOMINATIE
8	Maarten van Kesteren (Maarten van Kesteren architecten)	Transformatie vakschool Nimeto	Utrecht				WINNAAR

ABE
BONNEMA 2024
JONGE
ARCHITECTEN
PRIJS